

izgovorjeno... Vse je tu ogromno... toda nad vsem nepopisljiv mir. Ne politika, ne trgovski duh, ne vojaštvo ne vplivajo enostransko na prebivalstvo. To sicer ne zna in ne ve veliko, to je gotovo: a nepopisno lepo je in popolno in resnično in mirno.«

»Moja knjiga (Peer Gynt) je poezija; in če ni, tedaj mora postati poezija. Pojem poezija se bo že še prilagodil knjigi.«

Ko je pa Peer Gynta kritika raztrgala, piše:

»Veseli sem krivice, ki so mi jo prizadeli. Pomoč in božja volja je v tem: zakaj jaz čutim, kako mi z gnevom rastejo moči. Vojsko hočejo, tedaj naprej! Ako nisem pesnik, ne izgubim ničesar. Poizkusil bom kot fotograf. Sodobnike bom posamič obdelal, moža za možem... Ne bom prizanašal otroku v materinem telesu, ne misli ali občutju, skritemu za besedo one duše, ki bo imela čast, da je ne spregledam... Ali ne veš, da sem za vse življenje zapustil lastne starše, vso svojo družino, ker nisem hotel vztrajati pri polovičarskem razumevanju?«

»Obzire poznam le do gotove meje in ako se pobrigam (kar tudi zmorem), da združim razbrzdanost tega občutja s hladnokrvnostjo v izbiranju sredstev, tedaj naj čutijo moji sovražniki: Ako nisem zmožen sezidati, tedaj bom gotovo zmožen, vse okoli sebe podreti.«

»K pisateljevanju je potrebno še nekaj drugega, več nego le naravna nadarjenost. Imeti moraš, kar lahko preustvariš v pesem: življenjsko vsebino.«

»Tedaj, ko sem pisal 'Branda', sem imel na mizi škorpijona v praznem vrčku. Zdajpazdaj je bila žival bojna. Vrgel sem ji kosček mehkega sadja, na katerega je besna skočila, da razškropi strup v njem. Nato je zopet ozdravela. Ali se ne godi enako nam poetom?«

Ko so leta 1870. iztrgali papežu Rim, piše:

»Tako so tedaj nam ljudem vzeli Rim in ga izročili politikom. Kam naj gremo sedaj? Rim je bil edini tih kotiček, edini kraj, ki je užival pravo prostost, prostost političnega svobodnega trinoštva. Za vsakega državnika, ki bo tu vstal, pogine en umetnik.«

»Dà, jaz moram reči — edino kar na svobodi ljubim, je boj zanjo, njena posest me ne briga...«

Georgu Brandesu razlaga svoj anarhistični program tako:

»Nikdar ne bom za to, da bi pojmlil svobodo za enakovredno politični svobodi.« »Država je proklet-

stvo individua. S čim so kupili moč Prusije kot države? S tem, da so poedinci izginili v političnem in zemljepisnem pojmu. — Natakar je najboljši vojak. In na drugi strani judovsko ljudstvo, plemstvo človeškega rodu. S čim se je kljub vsej sirovosti, ki je prišla nad nje, vzdržalo v ločitvi, v poeziji? S tem, da se mu ni bilo treba vlačiti s kako državo okoli. Država mora proči! Pri revoluciji sem tudi jaz zraven!«

»Vsa religija pade. Ne moralni pojmi, ne umetniške oblike nimajo večnosti pred seboj... Kdo mi je porok, da na Jupitru 2 + 2 ni 5?«

»Vse, le obstoječega ne!... Ves dosedanji razvoj ni bil ničesar drugega kot opotekanje iz ene zmote v drugo...«

Ibsenov glavni princip na vseh poljih je, da ima manjšina vedno prav. »Liberalisti so najhujši sovražniki svobode. Pod absolutizmom uspevata duševna in miselna svoboda najbolje.«

Bistvo svoje razdirajoče in uničujoče umetnosti je izpovedal Ibsen v »dramatičnem epilogu« svojega življenja: »Ko mrtvi vstanemo.«

Kipar Rubeck je Ibsen sam. Izprva je idealist in hoče podati v svojem najboljšem delu »Vstajenje« svojo največjo idealno silo. A ne ostane si zvest. Ireno (idealno umetnost) zapusti, razširi kipov podstavek in izobliči na njem iz zemlje ljudi z živalskimi obrazi, kakor jih življenje nudi... Idealna postava stopa v ozadje, živalski ljudje z umazanimi dušami postanejo glavni moment kipa. Tudi Rubeck sam se upodobi v skupini teh ljudi, upognjen od težke krivde, mož, ki se od zemlje ne more odtrgati. »Zvijaja se in trpi ob misli, da se mu nikoli, nikoli ne posreči... Vedno in večno ostane v svojem peklu.« Zavrgel je idealizem in to se grozno maščuje nad njim: nima več veselja nad delom, ne ustvari ničesar velikega več, le portrete, karikature z živalskimi obrazi, spake pasje lobanje, bedaste in brutalne slike; a pri tem se iz svojih oboževalcev norčuje. Padel je, ker ni ostal zvest svojemu idealizmu, romantiki, ampak postal — fotograf. Irena umre z njim, a stroga čuvajka naredi križ čez oba: »Pax vobiscum!«

Tako konča Ibsenov epilog in njegovo življenjsko delo, ki mu je bil motto:

»Živeti pomeni strah temnih sil
premagati v sebi;
ustvarjati — soditi
svoj lastni jaz.

A. R.

DROBIŽ.

Petdesetletnica. Češki pesnik J. S. Machar je o priliki svoje petdesetletnice poslal moravskim politikom naslednje naročilo: »Da je Moravska danes veselje slehernega češkega naprednjaka, veste dobro, in upam, da se potrudite, da ne bo to veselje le začasno. Očistite ji telo popolnoma od rimskega otopujočega strupa in storite jo tako nedotakljivo, da ne bo tam nikoli več vzniknil. Prisilite rimske ljudi z železno roko k temu, da bodo to, kar imajo na jeziku, tudi dejansko izpolnjevali; vzemite jim šolo, kajti verstvo je stvar čuta in se ne dá naučiti, in morala, ki jo oni oznanjujejo, je dvostranska, ima precepljen jezik — in

tej ne smemo izročiti svoje mladine... Potrudite se, da bi bila rimskim uslužbencem vzeta aktivna in pasivna volilna pravica... Pravim: vrnite jih cerkvi in tistemu gospodu bogu, ki ga imajo polna usta, požnite jih iz državnega zbora, iz občin, iz šol, in če dočakam to, pa pridem in bom gratuliral Vam...«

Ali more človek, ki tako sovraži, biti pesnik?

Kako si R. Perušek predstavlja razvoj umetnosti? Kaj preprosto, kar takole: »Ako svoj želodec več časa pitamo s slaščicami, ali pa ga polnimo z jedmi, začinjemo z dišavami, jesihom, poprom, papriko, soljo, žrebicami, vanilijo ali celo s česnom in čebulo, ali pa

ga polnimo s pikantnimi jestvinami, kavijarom, mariniranimi ali osoljenimi ribami, pastetami iz gosjih jeter itd., se želodec, ledvice in obisti draže, in ker ima vsaka dražitev za reakcijo nevečnost, nas sili skrb za zdravje teh telesnih delov in s tem vsega telesa, da promenimo jelo in da ponudimo želodcu navadnejše, zdravejše in tečnejše hrane, ki nima v sebi preveč dražil. — Kakor z jedjo, tako je tudi z umetnostjo. Primitivni slikarji so bili pobožni in so čutili to, kar so slikam vdahnili. Kdor je bil manj veren, tega ni moglo zadovoljiti to slikarstvo. Renesancija je tej potrebi pomogla, na koncu pa je postala brezverna in slike madon in svetnikov ne dihajo nič manj, nego krščanskega duha. Zato je nastopil barok, ki je uvel v slikarstvo zopet biblijo. Pa tudi ta se je izpremenil v slikanje mók, bolečin, ran, križanja, obglavljenja itd., kar je živce grozovito moralo razburjati. Zato je nastopila doba klasicizma, ki je slikarstvo zopet dovela do prave mere, bila pa je zato dolgočasna, kakor biedermeierstvo. Pozneje so nastopili plainaristi in impresionisti, ki so pa šli od zdrave podloge, na kateri je bil ta način slikanja, zopet predaletč, tako da so luminesti ob barvah pozabili vsebine predstavljenih snovij, impresionisti pa določnih črt. Zato so ljudje siti tudi secesionizma in si žele slikanja, ki je v vsaki smeri umerjeno.«

Uredništvo, ki je sprejelo to bedarijo, ni imelo nič skrbi za zdravje telesnih delov in s tem vsega telesa svojih čitateljev, sicer bi moralo na tako dražitev reagirati z nevečnostjo rokopisa.

Kaj nam manj ugaja? R. Perušek je ocenil pesmi N. Ostojića Nade i čeznuća. To ni hvalevredno, toda svojo napako je popravil in se je pod oceno podpisal; tudi v književnosti — in morda bolj kot drugod — so potrebna taka svarilna znamenja. Če ni stvar podpisana, jo moram prebrati, ker se morda le kaj naučim; tako pogledam samo podpis, vidim »R. Perušek« in potolažen obrnem. Zločinca se ni mogoče drugače varovati, kakor da ga poznaš. To nam torej ugaja. Drugače pa je z njegovo estetično sodbo in nje utemeljevanjem. Če n. pr. piše: »Manj nam pa ugajajo slavnostni spevi Nadbiskupu Stadlerju in Biskupu pjesniku dr. Ivanu Šariću, ki sta predstavitelja najtesnosrčnejše katoliške nestrpnosti,« nismo več zadovoljni, iz dveh razlogov. Prvič so tiste pesmi veliko slabše, nego sodi R. Perušek. In potem: naj gospod profesor verjame, da dobrota pesmi res ni odvisna od predmeta! Vse je mogoče dobro opevati! Najstrašnejši predmeti postanejo v pesmi lahko lepi, predstavljam si celo dobro pesem o književni moki R. Peruška, toda pod najstrožjim pogojem, da je ne napiše sam.

Ocena. Dr. Šlebinger je napisal in v Matici izdal Slov. Bibliografijo, nehvaležno delo, katerega veliki kulturni pomen je pa že s tem dokazan, da ga k sreči niti desetina Matičinih članov ne bo prerezala in ki je posredno večje kulturne koristi kot ostale Matičine knjige. Tedaj pride nepodpisan ocenjevalec in oznanja: »Delo ga je stalo veliko truda, zato gre vsa čast njegovi marljivosti. Drugo vprašanje je seveda, ako je ta njegov trud in delo vsaj relativno v kakšnem sorazmerju z uspehom in priznanjem, ki naj je ima knjiga pri članih Slov. Matice... Kakšno lepo in koristno knjigo bi lahko dala Matica za te tisočake svojim članom! Ali je to ekonomija dela, ako resnično zmožen človek trati svoje moči in čas za nekaj, kar nima nikakega realnega pomena za znanstvo!« Tak resnično nezmožen človek, ki se niti podpisati ne zna, nima pravice soditi o pomenu ali brezpomembnosti Bibliografije za znanstvo.

Čista resnica. Dr. Ivan Lah je pisatelj in glavni urednik »Dneva«. Kot pisatelj je označil svojo drugo službo v simbolični črtici »Na cesti« takole: »Le pomislite: jaz sem hlapec. Služil sem pri gospodarju, ki je obdeloval polje s koruzo... Čista resnica. Imel sem sicer postati vzgojitelj — ampak če ne postaneš vzgojitelj, zakaj ne bi postal hlapec za koruzno polje? Vzgojiteljev je mnogo, zato je mnogo, dragi gospod, zato je mnogo slabih. Tudi hlapcev je mnogo, ampak vestnih malo. Toda vestnost je stvar, ki se pri hlapcu nikoli ne izplača, zato je tako. Vidite, moj gospodar je bil mogočen in bogat: kamor so nesle oči, povsod se je svetilo njegovo koruzno polje. Koruza sicer ni najboljšo žito — ampak če je je mnogo, ima svojo ceno. Pita se z njo sicer svinje, ampak s svinjami se goste ljudje...« Spoznanje je dobro, toda še bolje bi bilo, če se Lah vendarle odloči, da pusti eno službo ali drugo.

Nesreča. Hrvaške vstopnice za hrvaško opero so slednjič vendarle prišle v Ljubljano. In tedaj se je zgodila nesreča. Listi poročajo: »Občinstvo je blagajničarka prisililo, da prodaja pravkar došle vstopnice, in v par urah je bil ves parter in I. balkon za oba večera razprodan. Od razburjenja je blagajniška pomočnica zbolela.« Kdo bi si mislil? To tiho, skromno in v svojo neumnost vdano občinstvo se naenkrat zdrami, se izpremeni v tolpo nasilnežev in vlomilcev, obupno se bori za požirek umetnosti. Potem se zgodi nesreča in blagajniška pomočnica od razburjenja zboli. Deželno gledališče zadevajo sploh same nesreče. Če se pomotoma zgodi, da igra kaj dobrega, tedaj ostane blagajničarka zdrava, toda razburi se občinstvo; razburi se, zboli in gre v posteljo.

